

Het middenveld in de erfgoedzorg
Verwachtingen van de erfgoedverenigingen en de erfgoedvrijwilligers
naar aanleiding van de gemeenteraadverkiezingen 2006

Als netwerk van 230 erfgoedverenigingen in Vlaanderen en Brussel en als één van de door de Vlaamse overheid ondersteunde gewestelijke partnerverenigingen inzake onroerend erfgoedzorg (monumenten, landschappen, archeologie en varend erfgoed) bepleit VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw een duurzaam lokaal (en intermediair) erfgoedbeleid door een integrale en maatschappelijk relevante aanpak.

Onroerend erfgoed is een basiscomponent van de Vlaamse cultuurhistorische identiteit. Mede daarom is er in Vlaanderen een steeds toenemend maatschappelijk draagvlak voor de erfgoedzorg, onder meer door de jarenlange belangenloze inzet van vrijwilligers en verenigingen. Deze vrijwilligers voegen de daad bij het woord en staan met de nodige deskundigheid in voor het behoud, het beheer, de restauratie of de ontsluiting van een belangrijk deel van ons patrimonium, participeren actief aan de organisatie van de Open Monumentendag of de Erfgoeddag, geven publicaties uit, ontvangen groepen en geïnteresseerden, zijn actief op het terrein, enzovoort.

Reeds in 1995, ter gelegenheid van de tweede Ontmoetingsdag van VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen, stonden de mogelijkheden van een lokaal en intermediair erfgoedbeleid centraal. Op dat ogenblik werd zo'n beleid nog bijna uitsluitend geassocieerd met voor de hand liggende plaatsen als Brugge of de andere grote kunststeden. Een decennium later zijn ook vele andere provincies, steden en gemeenten overtuigd van het belang en de noodzaak van een eigen erfgoedbeleid. Meer dan waar ook slaagt het lokaal en intermediair niveau er in om, los van alle bevoegdheidsverdelingen tussen federaal, gewest- en gemeenschapsniveau, een integraal erfgoedbeleid te ontwikkelen met aandacht en afstemming rond initiatieven die niet alleen betrekking hebben op het onroerend erfgoed, maar er ook het roerend en immaterieel erfgoed bij betrekken.

De aanzetten zijn er, de bereidheid en de overtuiging ook, maar toch zijn er bijvoorbeeld op het vlak van financiële draagkracht, door gebrek aan coördinatie of door de problematiek / complexiteit van de integrale aanpak in de praktijk nog heel wat uitdagingen, noden en behoeften. Vanuit een positieve betrokkenheid willen de erfgoedverenigingen, op basis van deze actuele situatie, de uitdagingen die zij ervaren vertalen in concrete voorstellen.

INTEGRALE, MAATSCHAPPELIJK RELEVANTE AANPAK NODIG

Basisuitgangspunten van de hedendaagse erfgoedzorg zijn de integrale aanpak en de maatschappelijke relevantie. Meer dan waar ook wordt dat theoretisch discours op lokaal en intermediair niveau ook omgezet in een praktijkgerichte aanpak. Dat betekent een erfgoedbeleid dat rekening houdt met het onroerend, het roerend of het immaterieel erfgoed en dat de verschillende onderdelen ook daadwerkelijk met elkaar verbindt. Dat gebeurt op zo'n manier dat het publiek daar actief bij betrokken wordt.

De erfgoedtoets, ook op lokaal en intermediair niveau

Uit de praktijk

Anders kan beter

De brandweer en meer bepaald de brandweercommandant staat in voor de brandveiligheid, ook in beschermde monumenten of andere historisch waardevol erfgoed. Dat leidt soms tot maatregelen of voorstellen die in tegenstrijd zijn met het behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden.

Wat bijvoorbeeld te denken van de Predikherenkerk in Leuven waar nog slechts 90 i.p.v. de gebruikelijke 500 bezoekers in kunnen. Verbreding van de toegang voor optimale doorstroming van bezoekers lijkt een simpele maatregel, maar als dit moet worden toegepast op een eeuwenoude kerk met een historisch portaal is dat minder evident. Gezond verstand en onderling overleg kunnen helpen, maar zijn vaak onvoldoende om een oplossing te vinden die veiligheid garandeert enerzijds en de erfgoedwaarde behoudt anderzijds.

Behoud van de intrinsieke erfgoedwaarden, van de waarden die aan de basis liggen van de eventuele bescherming of van het behoud van het erfgoed zijn essentieel. Dat is niet altijd gemakkelijk, met een steeds evoluerende wet-, decreet- en regelgeving, niet alleen in de erfgoedzorg, maar ook in andere sectoren. Ook op lokaal of intermediair niveau zijn er steeds meer bevoegdheden of regels die een optimale zorg voor het erfgoed in het gedrang brengen of in de weg staan.

De impact op het erfgoed van allerlei beslissingen zou voorafgaandelijk getoetst moeten kunnen worden. Niet vanuit een protectionistische of conservatieve reflex maar vanuit een positie die de kansen en mogelijkheden optimaal valoriseert. Het uitvoeren van de erfgoedtoets maakt het mogelijk eventuele negatieve gevolgen reeds in een vroeg stadium aan te geven, zodat er tijdig kan worden bijgestuurd.

De erfgoedtoets kan bijvoorbeeld door de erfgoedraad of door een andere vorm van structureel overleg tussen de lokale (of intermediaire) overheid, externe deskundigen, de georganiseerde vrijwilligers of andere sectoren worden uitgevoerd. De erfgoedtoets kan op die manier ook langs de andere kant functioneren en ervoor zorgen dat maatregelen die uitgaan van de intrinsieke erfgoedwaarde ook in overeenstemming zijn met de verwachtingen van andere sectoren.

Cultuur, natuur en erfgoed: verbinding als integrale component

Erfgoed, landschap en natuur: in feite zijn het logische bondgenoten, maar te lang zijn het op zichzelf staande sectoren geweest. Daar komt de laatste jaren gelukkig verandering in. Voor iedereen op het werkveld is het steeds duidelijker dat erfgoed niet losgekoppeld kan worden van landschap en landschap niet van natuur. Dat heeft er toe geleid dat natuurverenigingen zich gaan inzetten voor het erfgoed en erfgoedverenigingen ook rekening gaan houden met natuurwaarden.

Het zoeken en vinden van een verbindend element tussen cultuur, natuur en erfgoed zodat samenwerking wordt aangemoedigd en mogelijk gemaakt, is een uitdaging voor lokale besturen. Trage wegen zijn zo'n verbindend element. Juist omdat de buurtwegen een belangrijk onderdeel zijn van dit netwerk van trage wegen, kan de stad of de gemeente hier een voortrekkersrol spelen. De verantwoordelijkheid voor de buurtwegen kan doorgetrokken worden naar de andere trage wegen op zo'n manier dat er ook aandacht wordt besteed aan de ontsluiting van het erfgoed, het landschap en de natuur die er zich langs bevindt. Eventueel kan dat gekaderd worden in de ontwikkeling van de zgn. Erfgoedroutes, een initiatief van Vlaams minister Dirk Van Mechelen.

Ook grensoverschrijdende samenwerking biedt heel wat mogelijkheden, juist omdat de landelijke wegen niet noodzakelijk ophouden bij de geografische gemeentegrenzen. Waarom dan ook geen initiatieven om de bedevaartwegen, smokkelroutes, grensroutes en gelijkaardige in ere te herstellen, in stand te houden en te ontsluiten.

Erfgoed en ruimtelijke ordening: afstemming bevorderen, verankering integreren

Uit de praktijk

Inspirerend

De provincie Oost-Vlaanderen besteedde in het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan onder andere aandacht aan het archeologisch erfgoed. Dat leidde bijvoorbeeld tot een archeologisch Ruimtelijk Uitvoeringsplan voor Velzeke, een plaats met een rijk, voornamelijk Romeins verleden. Tot ieders tevredenheid wordt het archeologisch erfgoed hier mede als basis voor verdere ruimtelijke ontwikkeling genomen, waarbij archeologisch onderzoek bijvoorbeeld op voorhand kan worden ingepland en bepaalde zones ook gevrijwaard blijven.

Erfgoedzorg wordt nog (te) vaak geassocieerd met de klassieke beschermingsinstrumenten. Die blijven uiteraard belangrijk, maar er ontstaat stilaan consensus over de noodzaak voor voldoende ruimtelijke verankering. Een windmolen beschermen bijvoorbeeld is alleen opportuun wanneer er ook kan voor gezorgd worden dat de windvang gegarandeerd blijft. De lokale en provinciale overheden kunnen daar een essentiële bijdrage toe leveren door aan de thematiek van het erfgoed aandacht te besteden in de structuurplannen, bij het opstellen van BPA's of Ruimtelijke Uitvoeringsplannen. Op Vlaams niveau worden daartoe onder andere de mogelijkheden aangereikt door de afbakening van de ankerplaatsen en de erfgoedlandschappen.

De ruimtelijke verankering is vanuit de erfgoedzorg te lang veronachtzaamd geweest. Daardoor zijn kansen gemist, maar de mogelijkheden blijven. Om te zorgen dat de slingerbeweging niet te ver naar de andere kant doorslaat, is het essentieel dat er gestreefd wordt naar afstemming met andere sectoren die elk op hun manier bepaalde eisen stellen aan de ruimtelijke planning en ruimtelijke ordening.

Ontwikkeling van het erfgoed van morgen stimuleren

Uit de praktijk

Anders kan beter

U kent ze wel van die typische plattelandskernen die gaaf bewaard zijn gebleven. Een kerk langs een plein met mooie herenhuizen, een kasteel, enkele gaaf bewaarde hoeves en heel wat groene ruimte. Deze plattelandskernen bestaan nog, maar worden steeds meer bedreigd. Hun eigenheid dreigt verloren te gaan, onder andere door bijkomende bebouwing die het uitzicht verandert.

Sommige gemeenten grijpen in en nemen maatregelen om de eigenheid van hun dorpskern te behouden. Bijvoorbeeld door voor nieuwe verkavelingen strikte bouwvoorschriften te hanteren zodat er alleen zgn. pastoriewoningen in traditionele stijl kunnen worden gebouwd. Het uitgangspunt is wel correct, maar of het nu werkelijk de bedoeling moet zijn om Vlaanderen vol te bouwen met allerlei woningen in pseudo-neo-West-Vlaamse hoevestijl of pastoriestijl is maar de vraag. Willen we een pastiche of een veruiterlijking van onze eigen hedendaagse maatschappij, dat is de uitdaging.

We zijn er ons vaak te weinig van bewust, maar vandaag zorgen wij voor het erfgoed van morgen. De gebouwen die wij vandaag als een deel van ons patrimonium beschouwen zijn doorgaans de veruiterlijking van een bepaalde tijdsperiode, een geografisch gebied of een specifiek gebruik.

De zgn. pastoriestijl in de woningbouw is geïnspireerd op de 18de-eeuwse pastorieën die we in gans Vlaanderen terugvinden. Toen was het typisch, nu is het dat al lang niet meer en wordt het een pastiche.

Daarom is het belangrijk dat goede, hedendaagse en kwalitatieve architectuur wordt gestimuleerd. De intrinsieke waarde van die hedendaagse architectuur zorgt er ongetwijfeld voor dat dit binnen 30 jaar ongetwijfeld het erfgoed uit onze periode wordt.

De dorpskernen op het platteland worden precies gekenmerkt door hun typische afleesbaarheid van de verschillende ontwikkelingsperiodes. Bouwen gebeurde altijd naargelang de beschikbare financiële middelen en doorgaans als weerspiegeling van de eigen tijdsperiode. We mogen die lijn niet doorknippen en dat kan door kwalitatieve hedendaagse architectuur te stimuleren.

(Onroerend) erfgoed als hefboom voor toerisme

Uit de praktijk

Inspirerend

Erfgoed en de Eerste Wereldoorlog worden heel vaak (en uitsluitend) met Ieper geassocieerd. Niet helemaal ten onrechte natuurlijk en Ieper zelf blijft een ankerpunt. Als gemeente in de nabijheid van Ieper is het uiteraard aantrekkelijk om ook te proberen een graantje mee te pikken van die vele honderdduizenden die de streek jaarlijks bezoeken. Maar hoe doe je dat op een betaalbare manier en op maat van de draagkracht van je eigen gemeente. Zonnebeke vond er iets op. Het bestaande museum werd opnieuw heringericht en toegespitst op het ondergrondse leven tijdens de oorlog, dat van de tunnelers. Tegelijkertijd is er een duidelijke langetermijnvisie voor de gemeente, waarbij her en der het erfgoed in ere wordt hersteld en kwalitatief voor het publiek wordt ontsloten.

Toerisme en erfgoed werd lang bijna uitsluitend geassocieerd met de grote kunststeden. Gelukkig is de kentering daarover reeds een tijdje aan de gang. Steeds meer wordt de waarde van het onroerend erfgoed als hefboom voor toerisme ingezien. Lokale en intermediaire besturen kunnen daar een belangrijke bijdrage toe leveren. Eigenheid van het erfgoed en van de streek is daarbij een belangrijk hulpmiddel. Die eigenheid kan ervoor zorgen dat er toch een bepaalde aantrekkingskracht van de stad, gemeente of streek uitgaat. Zeker wanneer daarbij rekening wordt gehouden met de draagkracht van het erfgoed, maar tegelijkertijd ook de nodige realiteitszin aan de dag wordt gelegd. Het heeft geen zin om erfgoed van lokaal belang een bovenlokaal karakter te willen geven. Op dit vlak worden bepaalde troeven vaak nog te weinig uitgepeeld. De mogelijkheden zijn zonder meer legio. Wat bijvoorbeeld te denken van het industrieel-archeologisch erfgoed in elke streek: de diamantnijverheid in Grobbendonk, de hoppedeel in Poperinge en Asse of de vellennijverheid in Lokeren. Vanuit een eigen invalshoek kan de instandhouding en ontsluiting van dit erfgoed voor een bijzondere aantrekkingskracht zorgen.

Publiek-private samenwerking (PPS): overheid en erfgoedverenigingen als natuurlijke partners

Uit de praktijk

Inspirerend

In Schoten is er een erfgoedraad geïnstalleerd. Die erfgoedraad maakt het voor de gemeente mogelijk om enerzijds de vinger aan de pols te houden bij het werkveld in de gemeente, maar anderzijds ook om samen met de raad en de verenigingen die er in vertegenwoordigd zijn een aantal projecten mogelijk te maken. De erfgoedraad engageerde zich bijvoorbeeld om stapsgewijs een inventaris van het erfgoed in de gemeente op te maken. Eerst gebeurde dat met het kerkelijk patrimonium in al zijn aspecten, nu wordt gewerkt aan een inventaris van het lokaal historisch waardevol funerair erfgoed.

De stad Aalst heeft de afgelopen jaren sterk ingezet op de ontwikkeling van een eigen erfgoedbeleid. Het stadsarchief werd uitgebouwd en het stedelijk museum opnieuw ingericht. Samen met het actieve lokale verenigingsleven werden ook heel wat inspanningen gedaan met betrekking tot het archeologische verleden van de stad. De resultaten van deze samenwerkingsverbanden zijn inspirerend voor de rest van Vlaanderen. Een degelijk erfgoedbeleid gesteund door een ruim maatschappelijk draagvlak zorgt voor een onwaarschijnlijke dynamiek.

De basiliek is een eeuwenoude baken in de stad Halle. Enkele jaren geleden werd gestart met een ambitieus restauratieproject om de basiliek in al haar glorie te herstellen. Alle mogelijke betrokkenen sloegen de handen in elkaar voor een kwalitatief (en ondertussen reeds bekroond) restauratieproject. Dat samenwerkingsverband zorgde ervoor dat de ganse stad is gaan meeleven met de restauratie. Heel wat Hallenaren zorgen voor financiële steun, de gidsenkring gebruikt de restauratie als een opportuniteit en niet als een periode van inactiviteit.

Erfgoedverenigingen worden door veel lokale besturen nog te vaak en uitsluitend als de luis in de pels beschouwd. Organisaties die over allerlei beslissingen en voornemens andere standpunten innemen en die ook aan iedereen kenbaar maken.

Nochtans toont de praktijk op een aantal plaatsen duidelijk aan dat het ook anders kan en dat er echte bondgenootschappen mogelijk zijn. Bondgenootschappen die ervoor zorgen dat de kwaliteiten van de verschillende partners worden gebruikt. Die gebundelde inspanningen geven doorgaans onverhoopte resultaten.

Concreet kan het opmaken van een inventaris van het lokaal historisch waardevol funerair erfgoed (overigens een verplichte opdracht voor alle lokale besturen) gebeuren op basis van publiek-private samenwerking. Daarbij zorgt de stad of gemeente voor logistieke ondersteuning, reikt administratieve informatie aan en zorgt voor coördinatie tussen de verschillende betrokken diensten, terwijl lokale erfgoedverenigingen kunnen zorgen voor het verzamelen van terreingegevens en het uitvoeren van archiefonderzoek bijvoorbeeld.

Lokaal erfgoedbeleid: kansen voor eigen accenten

Uit de praktijk

Inspirerend

De stad Genk besliste onlangs om subsidies te geven aan mensen die hun mijnwerkerswoning in ere willen herstellen. Subsidie is mogelijk om het oorspronkelijk uitzicht van de bedaking, het kleurenpalet van de deuren en ramen en de aanleg van de tuin mogelijk te maken. Nagenoeg 1500 gebouwen komen voor subsidie in aanmerking. Een lokaal erfgoedbeleid dat eigenheid koppelt met positieve stimulans.

In het lokaal erfgoedbeleid van de gemeente Kortenberg zit ook een belangrijk archeologisch luik. Omdat op Vlaams niveau advies inzake mogelijke archeologische vondsten alleen verplicht is voor werken in opdracht van overheid of overheidsinstellingen, nam de gemeente haar verantwoordelijkheid op het vlak van bouwvergunningen, verkavelingsaanvragen en andere vergunningen aangevraagd door particulieren. In samenwerking met enkele lokale verenigingen en een archeoloog wordt geprobeerd preventief archeologisch onderzoek uit te voeren of op zijn minst de werken op te volgen.

Een lokaal erfgoedbeleid kan op vele manieren en geeft veel mogelijkheden om eigen accenten te leggen. Zo'n lokaal erfgoedbeleid is al lang niet meer alleen voorbehouden aan kunst- of andere steden. Ook in kleinere gemeenten is er veel ruimte voor. Die ontwikkeling van een lokaal erfgoedbeleid is stilaan algemeen aanvaard. Werd er ongeveer een decennium geleden nog sceptisch tegenaan gekeken, dan wordt de uitbouw ervan ondertussen aangemoedigd. Het geeft de mogelijkheid om, gebaseerd op eigenheid en authenticiteit, eigen accenten te leggen naargelang de noden, behoeften en verwachtingen van de inwoners en de erfgoedverenigingen.

Erfgoed wordt steeds meer de basis voor een echt beleid, een visie gericht op het behalen van resultaten, ook op langere termijn. In de praktijk wordt overigens nog maar eens aangetoond dat er op lokaal vlak geen of in ieder geval slechts een zeer dunne scheidingslijn bestaat tussen onroerend en cultureel erfgoed. In het kader van onder meer de cultuurbeleidsplannen en de erfgoedconvenants wordt onroerend erfgoed steeds meer een belangrijk onderdeel.

Nieuwe mogelijkheden creëren door intergemeentelijke samenwerking

Uit de praktijk

Inspirerend

De afgelopen jaren zagen, naar het voorbeeld van de Archeologische Dienst Waasland, verschillende intergemeentelijke archeologische diensten het daglicht. Net zoals de Regionale Landschappen is het een krachtenbundeling van verschillende partners. Via een transparante financiële ondersteuning wordt het mogelijk om op het terrein een aantal projecten op te starten met concrete resultaten. De intergemeentelijke structuur zorgt daarbij voor de nodige stabiliteit en slagkracht.

Een lokaal bestuur heeft vele uitdagingen en erfgoedzorg is daarin niet altijd een prioriteit. Voor een gemeente met slechts enkele beschermde monumenten, zonder gaaf bewaard landschap of zonder veel archeologische voorgeschiedenis, is het praktisch gewoon onmogelijk om een eigen beleid te ontwikkelen, zelfs als daartoe de wil aanwezig is. Intergemeentelijke samenwerking geeft daarop een antwoord. Het zorgt voor een meer realistische uitdaging zowel financieel als inhoudelijk. Het meeste erfgoed houdt ook niet op aan de gemeentegrens maar loopt vaak door in de omliggende gemeenten. Een globale aanpak zorgt ook voor uniformiteit en betere visibiliteit.

Motor voor bovenlokale projecten

Uit de praktijk

Anders kan beter

Het kasteel van Mesen ligt niet in Mesen, zoals de naam doet vermoeden, maar wel in Lede. In oorsprong gaat het om een sociale instelling, voor weeskinderen van voormalige militairen. Het gebouw neemt een prominente plaats in in Lede, niet alleen qua inplanting maar ook in het collectief geheugen van de Ledenaren. Toen het gebouw leeg kwam te staan, was iedereen er van overtuigd dat er een oplossing moest komen. Die oplossing kwam er echter niet met verregaand verval tot gevolg. In plaats van een schitterend erfgoedproject op bovenlokaal niveau werd uiteindelijk geopteerd voor een banale nieuwbouwontwikkeling van de ganse site.

Inspirerend

In Merksplas en Wortel liggen twee voormalige landloperskolonies. Gaaf bewaarde domeinen met een enorme omvang, landschappelijk van zeer groot belang, met heel veel erfgoedobjecten erin, gaande van de lokale begraafplaats tot de enorme schuur. Op basis van het schitterende voorbeeld van het begijnhof van Hoogstraten, werd op initiatief van de betrokken lokale besturen een oplossing gezocht. Door een vernuftig systeem van erfpacht en andere eigendomsstructuren en door het betrekken van allerlei andere partners (Vlaamse overheid, Stichting Kempens Landschap,...) werd de toekomst van de ganse site op enkele jaren tijd gevrijwaard.

De omvang van het erfgoed staat meestal in verhouding tot de plaats waar het zich bevindt. Meestal, maar een absolute zekerheid is dat niet. Soms is er erfgoed dat qua omvang of qua belangrijkheid in feite de draagkracht van een lokaal (of zelfs intermediair) bestuur overstijgt. De godshuizen in Sint-Laureins bijvoorbeeld, het kasteel van Heers, de Merodebossen in Westerlo. Net in die gevallen kan de positieve betrokkenheid van het lokaal bestuur het verschil maken. Een initiatief terzake kan de motor zijn voor een voor het

overige bovenlokaal project. Die medewerking is echter meestal essentieel om andere partners te overtuigen.

Erfgoedzorg in Europees en internationaal perspectief: geen ver-van-mijn-bed-show

Lokale erfgoedzorg in Europees en internationaal perspectief: voor veel lokale besturen lijkt het een ver-van-mijn-bed-show, maar in feite is het dat niet. Europa biedt ook heel wat mogelijkheden voor de ondersteuning van het erfgoed, bijvoorbeeld door de infrastructuur- en andere fondsen. Ook thematische samenwerking biedt een meerwaarde als dat gebeurt met de ons omringende of andere landen.

Zelfs internationaal zijn er verschillende samenwerkingsmogelijkheden, bijvoorbeeld in het kader van een (toekomstige) erkenning als werelderfgoed. Ook de band met onze voormalige kolonie of met missiegebieden zorgen ervoor dat zelfs het lokaal erfgoed in een internationaal perspectief komt te staan.

Werking, inspraak en participatie van lokale erfgoedverenigingen stimuleren

Als erfgoedverenigingen één verdienste hebben, dan is het wel die van trendsetter. Vaak hebben zij reeds aandacht voor een thema of individueel object lang voor andere mensen, beleidsverantwoordelijken, het belang ervan inzien. Dankzij hen is het jaren later nog mogelijk om daadwerkelijk een beleid rond de aangereikte thema's of de individuele sites te ontwikkelen omdat zij voor het behoud en het beheer hebben ingestaan.

Hoewel af en toe geprezen voor die rol, worden de meeste erfgoedverenigingen er ook voor verguisd: wat denken vrijwilligers immers wel, om zich te gaan moeien met het beleid van een gemeente. Meestal doen zij dat dan nog op een creatieve, vaak kritische manier. Maar is het niet juist een teken van democratie dat ook de werking van tegenstanders wordt mogelijk gemaakt? Internationaal zijn daar zelfs richtlijnen voor. De verklaring van Portoroz over de rol van de erfgoedverenigingen in het beleid is daartoe de standaard. Vanuit een democratisch beginsel wordt hier ondersteuning en de zorg voor het optimaal kunnen functioneren van verenigingen vooropgesteld. Langs de andere kant stelt Portoroz ook duidelijk dat verenigingen zich niet in de plaats mogen stellen van het beleid als het lokaal bestuur ook daadwerkelijk zijn verantwoordelijkheid opneemt.

Het is dan ook een uitdaging om via de installatie van erfgoedraden of via andere (concrete) samenwerkingsverbanden de erfgoedverenigingen, zelfs de meest kritische, constructief te laten participeren aan het eigen beleid. Dat kan door nieuwe initiatieven, maar ook door bijvoorbeeld van participatie en inspraak geen theoretische begrippen, maar juist actieve woorden te maken. Dat kan bijvoorbeeld door de inspraakmogelijkheden inzake openbare onderzoeken pro-actief en transparant aan te kondigen en niet ergens op een haast onzichtbare plaats uit te hangen, of door openbaarheid van bestuur en toegankelijkheid van bestuursdocumenten als een uitgangspunt en niet als een toevallig recht waar niet omheen kan gegaan worden, te beschouwen.

CONCRETE VOORSTELLEN

Vanuit de signaalfunctie en vanuit een positieve betrokkenheid wil VCM in naam van de erfgoedverenigingen tenslotte vier concrete voorstellen formuleren voor een opbouwend en creatief lokaal erfgoedbeleid.

1 . Erfgoedhuis

Hoe kan samenwerking beter gestimuleerd worden dan door er voor te zorgen dat iedereen een vaste stek krijgt en met elkaar in contact kan worden gebracht. Het idee van het Erfgoedhuis, zoals dat op Vlaams niveau bestaat en stilaan verder evolueert naar een één-loketfunctie waar iedereen op elk ogenblik terecht kan voor correcte informatie en bijkomende ondersteuning, krijgt stilaan ook op lokaal niveau vaste vorm. Het standvastige van een lokale overheid wordt op die manier gecombineerd met de creativiteit en de gedrevenheid van de vrijwilligers en de erfgoedverenigingen. Dat leidt tot voor iedereen zichtbare resultaten en een steeds groter draagvlak. Wanneer daar de erfgoedbeheerders uit de gemeente zoals kerkbesturen worden bij betrokken, is de impact alleen maar groter.

2. Erfgoedroutes

Allerlei fiets- en wandelroutes zijn populairder dan ooit. Voor het erfgoed creëren ze ongekende mogelijkheden. In functie van een eigen beleid kunnen ze een belangrijke rol spelen wanneer geopteerd wordt voor een thematische aanpak (bijvoorbeeld in functie van het diamantverleden en heden van Grobbendonk en omgeving). Het erfgoed wordt ontsloten, meer mensen krijgen er voeling mee en het draagvlak wordt groter. Het is dan ook een uitstekende manier om mensen op een ontspannende manier te laten kennismaken met het erfgoed. Dat kan globaal, maar ook meer gegradueerd door speciale routes voor kinderen bijvoorbeeld.

3. Inventarisatie

Iedereen kent natuurlijk de inventarisatie-instrumenten op Vlaams niveau: de inventaris Bouwen door de Eeuwen Heen, de landschapsatlas, de Centraal Archeologische Inventaris,... Dat is doorgaans een belangrijke bron van informatie, maar soms is het nodig en nuttig om zelf aan de slag te gaan. Zoals eerder gezegd, leent dit soort initiatieven zich uitstekend voor het ontwikkelen van publiek-private samenwerking.

Inventarisatie is echter niet eenvoudig. Om tot een objectieve keuze te kunnen komen zijn richtlijnen en afspraken nodig. Ook hier is een thematische invalshoek dan ook geen overbodige luxe. Waarom dan niet kiezen voor inventarisatieopdrachten op maat van de stad of gemeente en in functie van een concreet te ontwikkelen beleid. Oostende maakte een villaplan bijvoorbeeld en koppelde daar een aantal ruimtelijke en financiële instrumenten aan. De verplicht samen te stellen lijst van het lokaal historisch waardevol funerair erfgoed zorgt er op veel plaatsen voor dat er voor de eerste keer niet alleen over ontruiming of het aankopen van nieuwe columbaria wordt gesproken op de gemeenteraad.

Voor de inventarisatie kan gebruik worden gemaakt van verschillende instrumenten. VCM zelf beschikt bijvoorbeeld over een inventarisatiefiche funerair erfgoed.

4. Kapellekesbaan of ander erfgoed op maat van het lokaal niveau

Erfgoed en de zorg ervoor is er slechts bij gebaat wanneer het om een volgehouden inspanning gaat. Geen eenmalige spectaculaire ingrepen, maar een permanente zorg staan voorop. Dat kan enkel wanneer inspanningen worden gedaan op maat van het lokaal niveau. Kapelletjes en herdenkingskruisen bijvoorbeeld, of het herstel van haagkanten, het traject van de Romeinse heirbaan; het zijn allemaal concrete en inspirerende mogelijkheden.

VCM – Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw
Erfgoedhuis Den Wolsack
Oude Beurs 27
2000 Antwerpen
tel. 03.2122960
fax. 03.2122961
info@vcmcontactforum.be
www.vcmcontactforum.be

Karel Dendooven
algemeen coördinator
tel. 03.2122962 gsm 0494.862038
karel.dendooven@vcmcontactforum.be